Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

RÖPL.
323

1593.

Duplum

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Kapl. 323/1. péld.

Supl. I. 7.

DE
BELLO TVRCICO
ORATIO
MATTHÆI DRESSERI,
EX RATIONIBVS,
ET HISTORIIS DEPROMTA,
ET AD ACVENDOS CHRISTIANOS HOC TEMPORE ACCOMMODATA,
IN
ACADEMIA LIPSICA.

IENÆ
Typis Tobiæ Steinmanni.
ANNO M. D. XCIII.

1593

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

A.M.N.MÚZEUM KÖNYVTÁRA

1672 quartech.

MAGNIFICO VIRO, DOMINO D. MARCO GERSTENBERGIO, IVRISCONSVLTO, SVPERIORISQ; Ducatus Saxoniæ Cancellario, ingenio, doctrina, virtute, & fide antecellenti,

Salutem dicit

MATTHÆVS DRESSERVS.

Credo te, magnifice lectissimeq; domine Cancellarie, non minus hac noua irruptione Turcorum in Germaniæ fines commoueri, quàm vel ego, vel alius quisquam, cui Ecclesiæ & patriæ salus curæ est, angi solet. De me quidem omni ratione hoc confirmare possum, nihil mihi tristius, nihilq; acerbius iam diu accidisse, quàm hoc ipsum de Turcorum in Croatiam & vicina loca excursionibus nuncium. Scimus enim gentem hanc immanitate sic efferatam esse, vt quamcunq; in oram aut partem terrarum irrumpit, excisionem, inflammationem, euersionem, depopulationem, vastitatemq; vrbibus, tectis, & agris inferat. Nec id solum, sed in homines etiam deuictos tantam sæuitiam adhibet, vt eos vel crudeli morte mactet, vel in seruitutem intolerandam abducat.

Percipimus etiam oculis & omnibus sensibus vim fati, quod vrget nostram rempub. in hac mundi senecta, & ad interitum ruente Romana monarchia: quæ in gigantea illa Danielis statua sic depingitur, vt iam vix talus eius superesse videatur, qui compagem adhuc fulcit atq; sustinet: donec regnum suum æternum filius Dei incoët. Quo autem quidquam infirmius atq; ægrius est, eo plures grauioresq; casus, quos Symptomata medici vocant, habet. Minus igitur mirum est, nobis etiam in his miseris & afflictis pristinæ monarchiæ reliquijs ea euenire, quæ ruinam atq; interitum vniuersalem mundo denuncient. Et nisi me omnia

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

fallunt, hic est fragor ille mundi, quem Filius Dei inter signa vltimum diem præcessura numerat, &, quibus existentibus, aduentantem ad iudicium liberatorem nostrum, sublatis oculis & animis, expectare iubemur. Ad hunc igitur excipiendum totis animis nos paremus. Interim verò, dum paulisper ille cunctatur, vota facere non desistamus, vt ferrum & flammam nobis minitantem Turcam reprimat, & halcyonia nobis in hac prope acta iam & decursa ætate concedat.

Non pauca sunt, quæ mihi non opinione solum, sed etiam ad veritatem persuadent, hanc esse vltimam scintillam verbi cœlestis, & ciuilis pacis, quæ hoc tempore eminet & apparet, quo inclytus Saxoniæ dux FRIDERICVS GVILELMVS, *eiusq; in hoc tutorio Septemuiratus Saxonici munere collega,* IOANNES GEORGIVS *Elector Brandeburgicus Ecclesiam huius Ducatus, atq; adeo nos omnes, concepta formula, ad orthodoxum genuinumq; sensum Augustanæ Confessionis adstrinxerunt. Hoc enim pacto à commentis hominum, quæ variare dies solet, ad verbum diuinitus traditum simpliciter fideliterq; amplectendum atq; sequendum deducimur. Tum in pacis etiam atq; coniunctionis vinculo, quo non tantum in hoc ducatu, sed vniuerso etiam imperio colligati sumus, magis confirmamur. Pro tanto igitur beneficio gratias immortales debemus in primis Deo, qui hoc quasi corollario nos in hac extrema ætate mundi ornauit & auxit: Tum Principi etiam Administratori* FRIDERICO GVILELMO, *cuius consilio, prudentia, & cura hoc totum negocium gubernatum atq; confectum est. Denique omni laude celebrandi sunt hi etiam, quorum opera & industria hoc opus adiutum atq; absolutum est.*

Quo autem hæc ὀρθοδοξία, καὶ ὁμόνοια, hoc est, puritas doctrinæ, & concordia, ornamenta & firmamenta præclariora sunt Ecclesiæ & politiæ, eo maiorem curam & solicitudinem nobis affert bellum Turcicum: ne illius moles, tanquam fluctus, nos inundet, & hæc bona vel obscuret, vel deleat. Videmus enim fortunas & opes illius tyranni nouis accessionibus identidem amplificari, nec fere esse reliquam gentem vllam, quæ obsistere eius furori amplius possit, præter Christianam. Fieri itaq; potest, vt omnem regni sui vim, furorùq; impetum in nostram pernicie-em conuertat. De Persico bello certi nihil comperi ab anno vsq; octogesimo sexto, quo Taurisium ab Osmanno Bassa in potestatem Turcorum redactum est. Persici verò regni eum statum esse ex historia, quæ extat, intelligo, vt pace magis, quam bello egere videatur. In cæteris partibus terrarum orbis nihil vspiam reperio, quod negotium facessere Turcis possit. Est ergo hæc orbis Christiani pars, quam Deus nobis reliquam fecit, pæne sola in hoc tempore tanquam, scopus, Turcis proposita, in quam omnia eorum tela intendantur.

Ex nostra verò parte, tametsi vires non contemnendæ sunt, tamen languidiore studio in causa sumus, & dum hostem potentem, acrem & omnes occasiones rei gerendæ captantem, negligimus, metuo ne pœnam nostra insolentia, ignauia, & luxuria dignam subire cogamur. Necessarium igitur mihi hoc de bello Turcico visum fuit argumentum, in cuius explicatione curam & cogitationem attentam ponerem: in hoc præsertim tempore, quo aspectus Turcorum ante oculos pæne versatur, furorq; eorum in limine Germaniæ bachatur: vt inde magnitudo & necessitas Turcici belli cognoscatur, tum præsidia etiam, quibus vti ad repellendum tantum periculum conuenit, magis perspiciantur.

Oratorum quidem hoc munus proprium fuit in omnibus bene constitutis rebuspubl., vt de rebus ad communem patriæ salutem

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

tutem spectantibus dissererent, & ex causis exemplisq; ex intimo historiarum thesauro depromtis ab impendentibus periculis pramonerent. Quod ipsum ego quoq;, tametsi orator non sum, exequi tamen pro mea professione & facultate, quæ exigua est, conatus sum. Orationem verò ad te Lectissime Cancellarie, mitto, vt pro tua sapientia, dicendiq; grauitate & copia, iudicium de ea facias. Quod quidem tanti ego facturus sum, vt quicquid statueris, id non solum probaturus; sed etiam secuturus sim. Vale Lips. Cal. Martij Anno Christi 1593.

DE BEL.

ORATIO.

Rationem ad vos adfero, auditores suauissimi, pro temporum ac rerum tristicia & asperitate, tristem & acerbam: sed necessariam tamen, & ad exuscitandas mentes nostras, vt seriam cogitationem periculorum, quæ nos circumstant, suscipiamus, vtilem. Commonefaciam enim vos magnitudinis ac necessitatis belli, quod à potentissimo omnium, quos sol videt, tyranno Turca, patriæ nostræ infertur, tanto ardore atq; impetu animorum & armorum, vt non tam adducere nos in perpetuam seruitutem, quàm deuorare penitus velle videatur. Huius ergo belli, quò maior vis atq; atrocitas est, eò magis commouere nos debet, vt omnes vias honestas expediendæ salutis persequamur. Vt enim exardescente flamma, nisi in tempore resistatur, conflagrare oppidum aut vicus totus solet: sic nisi insatiabili cupiditati atq; furori huius immanissimi tyranni maturè occurratur, nulla pars patriæ nostræ ex illius faucibus eripi atq; seruari poterit. Quocirca adeste animis, quotquot adestis corporibus, & facite, vt vestra in me attentè audiendo benignitas orationem meam de re tanta prouehat. Circundabo mihi ipse cancellos, extra quos euagaturus non sum, & primum de magnitudine belli turcici, deinde de necessitate, tum de armis atq; præsidijs ad propulsandum illius impetum necessarijs breuiter planeq; conabor explicare. Faxit Deus immortalis, cuius nutu atq; consilio omnia reguntur, vt precibus & armis ad oppugnandum Turcam nos totos effundamus, votiq; nostri compotes quamprimum fiamus.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Eſt autem belli turcici magnitudo tanta, quanta eſt ipſius imperij Mahometici amplitudo atq; potentia. Patet autem poteſtas huius imperij tam late, vt ſiue Europam, ſiue Aſiam, ſiue Africam ſpectes, veſtigia tyrannidis turcicæ vbiq; fere impreſſa videas. Et quod mirandum eſt magis, ſucceſſuum, atq; victoriarum eius monumenta in ſingulis pænè partibus orbis terræ collocata inuenias. In Aſia primum & antiquiſſimum regnum Babylonicum tenet, & Aſsyrijs, Meſopotamiæq; populis dominatur. Ab his enim Solymannus anno Chriſti 1534 receptus, & more inſtitutoq; gentis illius regni inſignibus atq; ornamentis à Calypha ſacrorum principe ornatus eſt. Inde progreſſus in Mediam, Tauriſium Vrbem & ſedem quondam regum Perſicorum occupauit. Quam ante ipſum etiam Selymus ceperat & diripuerat: Amurates verò anno Chriſti 1586 recuperauit. Idem Amurates Georgiam quoq;, quæ Chriſtianorum ſedes eſt, & Iberia olim fuit dicta, inter Colchidem & mare Caſpium, anno eodem, edomuit. Quin Turcomanniam etiam, quam Armeniam maiorem pleriq; eſſe exiſtimant, multo maxima ex parte in poteſtatem ſuam redegit. Quid de Arabibus dicam, qui dominum nullum præter Turcam agnoſcunt? Parthiam verò toties non inſolenter ſolum, ſed immaniter etiam petiuit Solymannus, vt vno impetu abſorbere totam velle videretur: quanquam vltra Tebriſium, quantum ego compertum habeo, nondum peruenerit.

Supereſt Perſicum regnum, quod partim inteſtinis diſſenſionibus miſerabiliter laceratum eſt, partim Turcorum crebris irruptionibus ita fractum, debilitatum, & diminutum, vt vix ſuſtinere amplius Othomannici furoris vim poſſe videatur. Sic ergo vnius dominatu populi orientis ad Euphratem, ad Tygrim, ad Araxem, incolentes vſq; ad Caſpium mare longe lateq; tenentur. Quid Syria? quid Palæſtina? An non penitus imperio turcico ſubiectæ ſunt? Verſus Septentrionem cuinam Aſiæ regna maxima niſi Turco parent: Tartariam minorem, quæ & Taurica Cherſoneſus vocatur, inter Pontum Euxinum & Mœotidem verſus ortum ad Boſphorum Cimmerium porrectam, Amurates anno 1584 in ditionem ſuam redegit. Idem etiam Crimæos Tartaros inter Boryſthenem & Tanaim liberos & prope inuictos multis ſeculis eodem annno ſub imperium ſuum ſubiunxit.

Mahometes verò ſecundus duo florentiſſima imperia Chriſtianis eripuit, Conſtantinopolitanum, & Trapezuntinum, indeq; primus imperatorium nomen titulumq; ſibi vendicauit: regna verò duodecim ademit, & ducentas vrbes Chriſtianam religionem profeſſas cepit. Hinc Colchis, Armenia, Pontus, Cappadocia, Aſia minor, quæ & Anatolia appellatur, Bithynia, Galatia, Phrygia, Piſidia, Caria, Cilicia, & Græcia, omnium diſciplinarum & artium mater barbaris parere coacta, & decore floreq; omni ſpoliata in fædam barbariem conuerſa eſt. Atq; tot tantorumq; regnorum in Aſia dominus eſt Turca. Maris verò mediterranei imperium poteſtatemq; idem ſibi vendicat, vt nauigare nulli fere genti aut nationi in eo liceat, niſi cui is commeatum liberum dederit.

Iam ad alterum mundi latus quod Africam continet, conuerſi, quid vſpiam reperimus, quod turcicam vim tyrannidemq; non ſentiat? Aegyptus ipſa, & Arabia felix, quid aliud quàm tyrannidis & idolomaniæ turcicæ ſedes ſunt? Algeria porro ante Iulia Cæſarea, Tripolis ante Leptis vocata, item Tunis, vel regnum Tunetarum, quod Carolus Quintus multo labore & ſanguine acquiſiuit, nunc à Selymo ſubiugatum ſeruitutem miſeram per-

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

petitur. Ita quocunq; aſpicimus, Mahometica idolomania atq; tyrannide omnia completa reperimus. Atq; hæc quidem longinqua & procul à nobis remota loca ſunt; propiora multo ſunt in Europa, quæ tyrannus ille obtinet: Thracia, Macedonia, Bulgaria, Albania, Myſia, Seruia, Boſna, VValachia, maxima item pars Vngariæ, Dalmatiæ, Moldauiæ, Croatiæ, Sclauoniæ, & finitimarum regionũ vſq; ad Carinthiæ, Stiriæq; fines, ad quos iam furor Mahometicus cædibus & rapinis bacchatur, belliq; moles pænè vniuerſa conſiſtit. Quin Viennam vſq; Solymannus anno 1529. excurrit, eamq; immanibus armatorum agminibus terra mariq; circumſedit & oppugnauit. Biennio verò poſt, cum ſexcentis millibus hominum in Pannoniam reuerſus, totum imperium occidentis in ditionem ſuam redigere conatus eſt.

Et ne nunc quidem quieſcendum ſibi eſſe arbitrantur, quicunq; turcicis rebus præſunt, priuſquam Chriſtianos, quos ingenti odio pleriq; omnes Turci proſequuntur, vel conciderint, vel ſub poteſtatem ſuam ſubiunxerint. Certum eſt Solymannum, qui ſeſe regem regum, dominum dominantium appellauit, omni ope atq; contentione pugnaſſe, vt Romanum Imperium ſibi ſubijceret. Sic enim exiſtimauit, ſe vnum eſſe, ad quem imperium illud iure omni pertineret: iccirco quod Mahometes, ſublato Conſtantino, Græcorum imperatorum vltimo, ſede & ſceptro imperij Romani cum vrbibus eius iamdudum potitus eſſet, omneq; ſucceſſionis ius ad familiam Othomannicam transtuliſſet. *Itaq; Carolum V. non Cæſarem, ſed Hiſpaniæ Regem, quoties mentio aliqua de eo facta eſt, appellare conſueuit.* Amurates verò, qui hactenus imperium geſſit, tanta ſuperbia fuit, vt dominum terræ, gubernatorem mundi vniuerſi, nuncium Dei, fidum ſeruum magni prophetæ Mahometi, in literarum inſcriptionibus ſeſe nominarit. Quanquam non quantum voluerint, aut conati ſint Turci, ſed quantum valeant, effecerint, aut conſecuti ſint, ſpectandum eſt.

Soleo quidem mihi ob oculos ponere ſæpius aliorum regum atq; imperatorum opes & potentiam, ſed neſcio quomodo vires Turcicæ mihi omnium regnorum & imperiorum, quæ in orbe terræ ſunt, facultates ſuperare videntur. Nec inconſulto aut temere Martinus Lutherus dixit, ſi Hiſpania, Gallia, Anglia, Germania, Italia, Boiemia, Vngaria, Polonia, Dania vires ſuas coniungerent, opes tamen Turcarum vix æquarent. Quò igitur imperij Mahometici magnitudo amplior eſt, eò molem belli turcici à ceruicibus noſtris depellere difficilius eſt.

Ac ſi ex regnorum amplitudine minus intelligi, quanta vis ſit belli Mahometici, poteſt: ex numero copiarum, quas educere ſolet Turca, æſtimare eam non difficile eſt. Nec neceſſe eſt id à capite arceſſere, & ex veteri hiſtoria repetere exercitum Xerxis ex Perſia contra Græcos adductum, qui vt Herodotus ſcribit, complexus eſt peditum decies ſepties centena millia, equitum verò octoginta millia, præter Arabes, qui camelos, & Pænos, qui currus agitarunt, numero ad viginti millia. Nihil etiam attinet commemorare, quantas olim copias ex Aegypto contra Iudæos eduxerit Siſac rex, quæ conſtiterunt mille & ducentis curribus, ſexagies mille equitibus, & peditum multitudine innumerabili. Satis ſit, quantæ hoc tempore vires ſint imperij Turcici, ex multis breuiter ſummatimq; deſcribere.

Totum regnum ſiue colluuies Turcica, quanta eſt, non niſi ex armis conflata eſt: armis cepit, armis creuit, armis adhuc ſtabilitur & amplificatur. Sancitum enim eſt lege & iure Mahometico, vt cum homines præceptis retineri in officio nequeant, gladio, vi, & armis coerceantur. Et quoniam armis ferè ſemper gauiſus eſt mundus, & adhuc delectatur

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

lectatur gladijs, cædibus & rapinis hæc labens, & inclinata ætas: passus est Deus in medio terræ loco exoriri armamentarium hoc Turcicum, ex quo arma in omnes partes mundi expediantur, & bellis cædibusq; homines miserè diuexentur. Quid enim aliud est porta siue aula Othomannica, quàm belli officina, ex qua in Asiam, Africam, Europam hostiles exercitus educuntur? Videas in hac ordine omnia sic disposita & comparata ad militares vsus, vt ad oppugnandum, ad cædendum, ad subigendum, & domandum nihil deesse ex vlla parte videatur.

Principio imperatorem siue tyrannum stipant quatuor millia selectissimorum equitum, cum ingenti famulorum multitudine, rei militaris scientia, audacia, celeritate, & immanitate cæteris antecellente. Hos sequuntur duodecim millia ianizarorum, qui ex Christianorum liberis selecti quidem sunt, sed Turcos ipsos truculentia superant, & firmissimum imperatoris Turcici præsidium, ac prope inuicti pedites ac Sclopetarij habentur. Sunt alij, præter hos, ianizari numero ad decem millia, qui imperatorem comitantur, & rursum sexies mille per arces distributi. Ac ne decedentibus ex his aliquibus, inopia sit, decem millia iuuenum passim ad vsus belli, vt succedere in locum defunctorum queant, instruuntur. Ad quam quidem rem quarto quoq; anno ex Christianis vltra decem millia masculorum colliguntur.

Atq; hi quasi robur atque medulla exercitus turcici existunt: equitum verò ductores summi Beglerbegi, hoc est, dominorum domini ex singulis præfecturis, quarum supra quadraginta & octo numerantur, sena vel septena millia equitum, si amplæ sunt, ad duo verò millia, si angustæ sunt, educere in aciem possunt. Accedunt ad hos voluntarij equites, qui nullo stipendio militant, sed ex præda & rapto viuunt: horum ad centum millia esse dicuntur. Quanquam alij pauciores ponunt. Antecedere solent hi exercitum bidui itinere, tanquam exploratores, & quacunq; incedunt, incendijs & rapinis omnia longe lateq; vastant. Hæc quotidiana præsidia sunt aulæ turcicæ, & quidem ad expeditionem in quamcunq; partem orbis parata atq; facilia.

Bassarum verò, ex quibus duces belli deliguntur, tanta est copia, vt de imperio, quoties expeditio suscipienda est, inter se certent. Qui verò sponte sua exercitum sequuntur, nullo conducti stipendio, eorum tanta est multitudo, vt sæpe dimitti eos, ne vel oneri sint, vel commeatus deficiat, necesse sit. Tanta præsidij militaris copia in nulla alia aula facilè reperitur: nisi fortè in Aethiopum regis Dauidis, qui præco Ioannes cognominatur. Huius enim equitatus & peditatus dicitur tantus esse, vt nemo percensere numerando queat. In China verò, nuper admodum peruestigato & cognito Christianis regno, vicies centena & quinquaginta millia peditum, & quater centena millia equitum circa regem esse feruntur: Vt taceam de multitudine, quæ in singulis eius prouincijs inuenitur.

Copias duntaxat persequar eas, quas patrum memoria & nostra Solymannus, filius eius Selymus, & nepos Amurates duxerunt. Primum bellum quod Solymannus anno Christi 1521 Christianis intulit, contra Belgradum, portam, clauem, & propugnaculum Vngariæ, totiusq; Christianæ reipub. susceptum est: in quo trecenta millia armatorum fuêre. Alia centum millia duce Mechmetbego in Transyluaniam, totidem in Croatiam & Dalmatiam irrupêre. Pax erat per id temporis facta cum Persis, fermè vt nunc, compositis rebus in Persia, Turci successibus elati altos spiritus gerunt. Implorauit autem Ludouicus Vngariæ rex opem vicinorum Christianorum, sed frustra. Inter cæteros Polonorum

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

norum rex responsum dedit ad deijciendũ animos Christia-
norum magis quàm ad erigendum accommodatum. Puta-
uit enim impares esse Christianorum opes tanto hosti, ideo-
que pacem, quibuscunq; conditionibus ab eo redimen-
dam. Sequente anno idem Solymannus Rhodum afflicta
Græciæ propugnaculum, peregrinantium diuersorium, nau-
fragorum portum, miserorum asylum, quadringentis naui-
bus, ac bis centenis millibus armatorum, accurrente iden-
tidem recenti milite ex Anatolia, expugnauit & euertit.
Anno 26, iterum indicto bello, de summa rei decertaturus
cum Ludouico rege Vngarorum, bis centena millia viro-
rum contra eum duxit. Ludouicus verò vix viginti quatuor
millia ei opposuit, & in conflictu cum quindecim millibus
Christianorum occubuit. Anno 29 redijt in Vngariam cum
bis centenis & quinquaginta armatorum millibus, Budam
oppugnauit, & Viennam Austriæ circumsedit, horribili fre-
mitu, fragore, minis & crudelitate incredibili eam quassans,
lacerans, & ignes, cuniculos, & tormenta omnis generis
admouens. At cum nauare & efficere tunc nihil potuisset,
anno 32, auctis copijs, in Pannoniam reuersus est, vt ma-
ioribus viribus Viennam oppugnaret. Habuit in hac expe-
ditione ad sexcenta hominum millia, & in ijs trecenta mil-
lia equitum. In itinere oppidulum Vngariæ Gunzium ter-
decies oppugnauit, eo tamen nisi per deditionem potiri
non potuit.

Anno 37, emissa classe centum & quinquaginta trire-
mium, octoginta biremium, & ducentorum ac quinquagin-
ta varij generis nauigiorum, Corcyram Venetæ ditionis in-
sulam oppugnauit, suburbia incendit, agros populatus est,
multos occidit, non paucos abduxit, tum Zazynthum &
Citheram vastauit, Aeginam expugnauit, & solo æquauit.
Parum cepit, ab Anaxo tributum exegit, ex Apulia, & Tyr-
rhen

rheni maris ora prædas magnas fecit. Anno 41 iterum in
Pannoniam cum ingenti exercitu effusus Budam & Pestum
occupauit, tum agmina magna ad vastandam cædibus &
incendijs Austriam & Morauiam emisit. Anno 43 & 44 ad-
ducenta viginti millia contra Vngaros duxit, & arcem Vual-
po in confinibus Bosnæ Croatiæ & Vngariæ sitam, Quin-
que ecclesiam, Soclosiam, Strigonium, & Albam regalem in
potestatem suam redegit. Anno 50 Temesuarum cum ca-
stellis multis cepit, & Agriam, quæ Erla dicitur, validissimè
oppugnauit. Anno 52 ab Henrico Gallorum rege, quod
turpissimum est dictu, contra Carolum Vincitatus, classe
ingenti ditiones eius infestauit. Anno 53 Zigetum obsedit,
ac plus quam decem millia globorum in eam vrbem & ar-
cem displosit.

Sed nihil est necesse omnes expeditiones Turcorum con-
tra Christianos exiliter persequi: certum est, Solymannum
viuo rege Ferdinando, sexies in Pannoniam irrupisse, eam-
que spacio centum triginta milliarium occupasse, vrbes, ar-
ces, & oppida munitissima quæq; cepisse: de quibus paucula
quædam virtute & industria Lazari Schuuendij recuperata
sunt. Meliten quoque insulam acerrimè oppugnauit Soly-
mannus adductis centum & sexaginta octo triremibus mu-
nitissimis, præter naues onerarias, nauigia & scaphas quam-
plurimas, & ad septuaginta octo millia pilarum in eam ia-
culatus est. Mortuo autem Ferdinando, extremum furorem
in Vngaros effusurus, anno 66 tantas copias ad excidi-
dum & euertendum Zigetum adhibuit, vt duo milliaria in
longitudinem compleuerint. In qua quidem obsidione ipse
quoq; fremens & frendens mortem obijt, sed Zigeto tamen
exercitus eius potitus est, & Christianos, quotquot Martis
vis reliquos fecerat, concidit: exceptis paucis, qui turcicis
pileis tecti, cum mulieribus & infantibus in seruitutem rapti
sunt. Eadem expeditione etiam Giulam cepit.

 Quid

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Quid dicam de externis copijs, quibus ipse, & post eum Selymus & Amurates Christianos in Cypro, Georgianos, Persas, & Mauros aggressi sunt? Contra Tammasum Persarum regem agmina militum ingentia sæpius duxit Solymannus, & quandoq; ad centum & triginta millia hominum in pugna amisit. Selymus verò, anno 70 contra fidem iurisiurandi religione firmatam, missis triremibus centum sexaginta, biremibus, & alijs nauibus quamplurimis, Cyprum Venetis eripuit. Idem anno 74 classe nauium longarum rostratarum centum sexaginta, onerariarum triginta, terrestri verò exercitu quadraginta millium armatorum Tunetum in Africa, & Guletam cepit. Amurates anno 75 rerum potitus, omissa fere aliorum bellorum cura, omnes cogitationes, & vires ad domandum Persicum regnum arripiti contentione distractum, & miserabiliter conuulsum conuertit. Itaq; missis identidem nouis Bassis cum ingenti exercitu, Georgianos primum, tum Persas tentauit, & cædibus rapinisq; horrendum in modum vsq; ad annum Christi 1587 grassatus est. Quid enim postea in hoc regno gestum, actum uesit, compertum non habeo. Tanta multitudo, copia, numerus, atq; vis armatorum hostium non solum aspectu, sed etiam auditu terribilis est. Quacunq; enim insistit, aut ingreditur, longe lateq; omnia depopulatur, & tanquam eluuies quædam homines & pecudes abripit, domos incendit, agros vastat, & nihil incorruptum aut inuiolatum relinquit. Ac si vita ipsa non priuat, bonis tamen omnibus spoliat, & in tristem, morteq; ipsa acerbiorem seruitutem abducit.

Si quis verò adeo ferreus est, vt neq; numero, neq; vi tantorum hostium percellatur, is horribili crudelitate, quam hæc immanissima gens exercet, commoueatur necesse est. Tantæ enim sæuitiæ atq; iniquitatis exempla nobis turcica historia suppeditat, vt eorum recordatione nemo sit, qui non intimis sensibus exhorrescat. Nolo attingere longinqua, nec exemplum Mahometi allegabo, qui anno Christi 1474 in pugna ad Euphratem sex millia Persarum & octingentos cepit, de ijsq;, singulis diebus, quibus statiua habuit, quingentos iugulari, insepultosq; dispergi iussit, vt totam Armeniam horrendo cadauerum spectaculo compleret. Vnus Solymannus tot documenta barbaræ ferocitatis præbet, vt terrorem inijcere summum queant. Anno 29 in obsidione Viennensi in imbellem turbam ira & fremitu ingenti percitus ita sæuijt, vt infantes medios secuerit, fœminas & senes palis infixerit, verubus transfoderit, & gladijs disciderit: captiuorum verò supra sexaginta millia in seruitutem rapuerit, vites & arbores in agris succiderit, & nullum immanitatis genus prætermiserit. Anno 1557 Corcyram insulam cum classe inuasit, oppidula cum vicis prædatus est, & amplius sex millia captiuorum cuiusuis ætatis & sexus Constantinopolim adduxit, vbi facto præconio, fœminas, mares, iuuenes, & senes Christiani perexiguo precio venditi sunt, quod in thesauros regios repositum est.

Anno 43 capta per deditionem Alba regali, quingentis viris fortibus virilia membra execuit, eosq; rasit, & passim per Græciam dispersit, vt victoriæ partæ testes essent. Captus quoq; eodem tempore Tartarus vnus ex ijs, qui prædas maximas in ea regione fecerant, bimulum infantem ambesum in pera habuit. Ex quo coniectura capi potuit, quantopere gens illa immanis in carnes & viscera Christianorum sæuiat. Mortuo autem ad Zigetum Solymanno, Tartari infantes medios dissecuerunt, hastisq; affixos ad ignem assarunt. Adeo hoc immane genus hominum carne Christianorum, & vberibus fœminarum delectatum est. Anno 66, cum classis turcica, Melitensi obsidione relicta, Constantinopo-

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

tinopolim reuerteretur: in itinere Chium insulam Aegaeo maris adorta est. Fuit autem ea inde vsq; à Græcorum imperatorum temporibus libera, & ne à Turcis inuaderetur sponte sua tributum annuum pensitauit. Nihilominus classis præfectus Pialis tunc in ferijs Paschatis, quas more instituto; maiorum Christiani illic celebrabant, nihil tale metuentes, multo minus meritos ex insidijs oppressit. Euocatus enim præsidem, reliquumq; magistratum in prætoriam turrem: mox palatium & arcem Turci occuparunt, Christianos magistratu abdicarunt, Turcos in locum eorum substituerunt, templaq; Christiana solo æquarunt, relicto vnico S. Dominici, quod statim ritibus mahometicis initiatum est, & idolomaniæ turcicæ consecratum. Abdicatus vero magistratus cum familia tota Constantinopolim missus et indeq; in varias regiones deportatus. Hæc miseranda clades ad Gallorum regem delata permouit illum, vt pro oppressis Christianis deprecaretur. Qui etiam pro fœdere & coniunctione, quæ est inter ipsum & Turcam, obtinuit, vt exulibus in patriam redeundi potestas daretur, & vmbra aliqua libertatis restitueretur: ea tamen conditione, vt prouocatio ad imperatorem Turcicum fieret.

Anno 1571 expugnata Cypro, supererat Famagusta, quæ tamen destituta Christianorum ope, Turcorum violentam & diuturnam impressionem sustinere amplius non poterat. Itaq; Bassæ turcico sese dedidit, ea conditione, vt liceret Venetis, qui in obsidione erant, saluis corporibus, armis, facultatibus, & quinq; machinis bellicis in Cretam discedere, Christianis verò illic mansuris, tam religione, quam rebus suis frui. Hanc conditionem probauit Mustapha, Bassa turcicus, & subscriptione sua confirmauit. Sine mora igitur Veneti nauibus imponere ceperunt ea, quæ à duce turcico impetrarant. Ante discessum verò Venetorum præfectus Braga-

Bragadinus quosdam de suis ad Bassam turcicum misit, clauemq; more dediditiorum tradidit. Bassa quidem missos ad se humanissime accepit: Sed videre sese cupere ostendit prius Bragadinum, aliosq; primarios milites, à quibus tanta fide & fortitudine Famagusta defensa esset. Ideoq; vt ad se venirent postulauit. Accessit necessitate compulsus Bragadinus, quinquaginta selectioribus militibus comitatus. Acceptus est primum benignè: sed præter spem & opinionem in tentorio Bassæ detentus audiuit confecta quædam aduersus se crimina, quasi ad se missos legatos contra ius gentium malè tractasset, & causam necis eorum dedisset. Ob id ira incitatus Bassa vinciri iussit cunctos, nec multo post productos ante tentorium in conspectu suo in frusta secari, Bragadinum verò, auribus prius amputatis, viuum excoriari. Est autem digna omnium posterorum memoria huius Bragadini in summis cruciatibus patientia, fides, & constantia in confessione Iesu Christi. Hunc enim quoties astantes magno numero Turci & Iudæi per contumeliam nominarunt, illuserunt, aut illi exprobarunt, ille inuicto animo defendit, inuocauit, & salutem se ab eo petere & expectare æternam ostendit.

Anno 1586 capto Taurisio Persicorum regum sede antiqua, potestas data est Turcis prædandi, rapiendi, inuadendiq; fortunas & homines, quantum quisq; posset. Mox libido, auaritia, crudelitas, & furor tantus vrbe tota exarsit, vt planè nullum flagitium, nullum scelus, nullum maleficium teterrimum prætermitteretur. Neq; est vllius hominis facultas tanta, vt vel atrocitatem effrenatæ ac furiosæ cupiditatis efferre, vel gemitum, squalorem, eiulatum liberorum & parentum, lacrymas sauciatorum, deprecationes senum, communem deniq; incolarum formidinem, trepidationem, dolorem in extrema miseria atque calamitate eloqui possit.

Virgi-

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Virgines vitiatæ sunt, liberi à parentum complexu auul
ædes fractæ & exustæ, omnia bona direpta, nec vlla par
cula ciuitatis inuiolata est relicta. Semel id factum, sed it
rum & tertio multo crudelius & miserabilius. Prædæ tan
fuit magnitudo, vt aliquot millia camelorum ijs onera
sint. Ac inter manubias ferè vnusquisq; puellulam aut ad
lescentem, in quibus species aut forma erat liberalis, secu
abstulit.

Vnicum adhuc crudelitatis ingentis exemplum adiu
gam de Drusis, qui reliquiæ sunt Gallorum illorum, q
tempore quodam ad recuperandum sepulcrum domini
Iudæam profecti sunt, & loca inter Ioppen supra Cæsarea
palæstinam, & Iordanis fontes, ad Libani latus incolun
Christianam quidem religionem profitentur, sed ductu
tamen prophetæ sui Ismani sequuntur, vitamq; professio
prorsus contrariam agunt. Turcicam tamen idolatriam
dominationem detestantur, omniq; contentione, velis,
ita dicam, remisq; fugiunt. Ad eos igitur delendos miss
Ebraim Bassa non tam vi manifesta, quàm fraude & per
dia occulta eos adortus est. Nam & ducem eorum verbi
& promissis humanissimis ad colloquium allectauit, &
quotquot ad ipsum venerunt, eos immaniter excruciato
sustulit. Erant autem de his Drusis viri trecenti quinqua
ginta, præter cæteros ad defendendam patriæ suæ liberta
tem parati. Præfectus verò eorum erat Macademus, qu
honoribus & præmijs ab Ebraim Bassa ad se delatis indu
ctus, in castra cum selectis illis viris ad tyrannum accessit
Quid Bassa? Præfectum mox in vincula conijcit, viros verò
qui cum eo erant, in vineam duci iubet, & ad vnum omne
concidi, præfectum autem ipsum per summum scelus viola
ta fide, viuum excoriari: prius tamen, vt diu cruciaretur
tergo eius perforato, & in tribus partibus carne execta.

Quid

Quid est, quod ad magnitudinem & acerbitatem hu
ius crudelitatis accedere possit? Quid est, quod tam augeat
belli turcici atrocitatem, quam augent hæc ipsa tam hor
rendæ immanitatis exempla? Quæ quia peruulgata sunt &
patent omnibus: minus mirum est, nonnullos, quibus liber
tas & pietas cordi est, vitam ipsam profundere malle, quàm
tyrannidem tantam subire. Quare dubitandum non est,
quin omnibus votis, summisq; gemitibus tantam belli mo
lem deprecari debeamus, tum studio etiam & viribus cun
ctis in id incumbere, vt armis iustis vim tantam à ceruicibus
nostris depellamus. Quò autem atrocius hoc bellum esse
intelligimus, eò etiam maior necessitas illius gerendi nobis
obuenit.

Concurrunt autem hoc loco multa, quæ necessitatem hu
ius belli demonstrant, primùm perfidia gentis turcicæ, de
inde seruitutis asperitas, tum religionis periculum. Ac per
fidiæ quidem exempla sunt notissima, quæ ad vnam sum
mam referuntur omnia, non esse fidem habendam turcis,
nisi cum nocendi aut violandi datam fidem facultas nulla
datur. Qui autem fidem violat, oppugnat omnium com
mune præsidium, vt noster Cicero ait. Itaq; frustra ad tur
corum fidem confugiunt Christiani, & nequicquam eorum
opem victi implorant. Recentia duntaxat perstringam. An
no 1529 Budam venerat Solymannus, eamq; ferè vacuam
ciuibus ob metum, arcem tamen militis Germani præsidio
munitam repererat. Hanc cum euertere cuniculis conare
tur tyrannus, Germani, defensionis spe abiecta, cum hoste
pacti sunt, vt saluis rebus suis abire sibi liceret. Quid tyran
nus? non habita vlla datæ fidei ratione abeuntes cum sar
cinis suis milites ad vnum trucidari iubet, custodem verò
arcis incolumem dimittit, quod illo inuito facta esset de
ditio.

C Anno

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Anno 1543 cum Quinquecclesiam cepisset Solymannus, & Soclosiam arcem circumsideret, vicini populi metu fracti, sponte deditionem fecerunt. Iussi autem sunt commeatum omnem in castra tyranni apportare. Quo facto iudices pagorum Solymannus accersiuit, imperauitq; vt postridie singuli cum suis subditis redirent, reuersos vero instar pecudum iugulandos mactandosq; curauit. Idem tyrannus, cum Albam regalem cepisset, in loco quodam plano non procul ab vrbe conuenire iussit victos, quasi in fidem eos recepturus. Venerunt eò, quibus imperatum erat, deposito squalore, armis, ac vestitu solito induti, & in aciem, ordinemq; redacti. Tyrannus aliquandiu obequitans, & aciem inspectans tandem vt arma abijciant, præcipit, nonnullos ex omni numero, viribus, & corpore valentiores seligit, reliquos à tergo circumuentos gladijs suis concidendos curat. Erat tunc statutum deliberatumq; tyranno, nullum exemplum crudelitatis prætermittere. Iccircò alios suis gladijs confodit, alios iaculatoribus pro scopo opposuit, alios suis filijs quorum duos secum adduxerat, obiecit, exploraturus vter eorum vulnera infligere profundiora, aut plagas edere conspectiores, atq; adeò plus sanguinis è corporibus Caurorum, quo nomine Christianos appellauit, elicere posset.

Memorat historia Noricum quendam magnitudine & robore corporis antecellentem, adductum esse ad nanum tyranni filio apprimè carum, vt ab eo per ludibrium concideretur. Astitit hic prægrandis vir, celso & erecto corpore, instar Rulandi. Nanus verò vix genua eius attingebat, & ictus crebros cruribus illius infigebat. Spectaculum erat iucundum Turcis, at valde luctuosum Christianis. Tam diu enim impetitus est fortissimus miles, donec concidens vulneribus passim toto corpore acceptis expirauit. Compertum omnino est exploratumq; omnibus, pariter victos & deditos eodem loco à Turcis haberi, fidemq; mahometicam nihil aut parum differre à perfidia.

Vnum exemplum seruatæ fidei à Solymanno legi in Rhodi expugnatione anno 22. Cum enim fortissimi milites Christiani de Christianorum ope desperassent penitus, dedere vrbem & insulam hosti barbaro coacti sunt. Quod tamen factum est ea conditione, vt saluis corporibus & rebus suis abire eis concederetur. Datam fidem summa constantia seruauit Solymannus, misertus insuper etiam magistri ordinis, qui tanta fortitudine insulam & vrbem tutatus esset, & iam ætate affecta, viribusq; infirmis in exilium proficisci cogeretur. In cæteris fidem in perfidiam ferè conuertit, & cum beneuolentiam simulauit, acerbitatis & sæuitiæ virus effudit. Perfidiam autem Turcorum semper sequitur vel cædes deuictorum, vel in seruitutem traditio. Solet enim Turcorum exercitum comitari ingens turba mangonum cum longissimis catenis, quibus captos Christianos vinciant, & serie longa quinquagenos aut sexagenos trahant: ita vt vnius passus interuallo incedant, ne se mutuo conculcent. Hos nocturno tempore locis munitis includunt, ne aufugiant. Nonnulli etiam talium captiuorum pati libidinosa ab impuris mangonibus coguntur. Inde quàm miserabilis sæpe audiatur ploratus & gemitus non verbis explicari potest. Non enim ætas impubes à vi fædissimæ libidinis tuta est. Turcorum verò quæstus hic longè vberrimus est. Ac de captiuis quidem decimum quenq; imperator Turcus sibi vendicat, eumq; ad certum genus laboris, cui aptus est, destinat. Puellas quidem & iuuenes artificijs instruendas curat: viros ad agriculturam, aut alia opera adhibet. Nonnullis etiam virilia exciduntur cum magno vitæ periscrimine, vt eorum vsus ad sceleratissimam libidinem esse possit.

 Suntq;

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Suntq; magiſtri ordinati, qui opera à ſingulis exigant, ceſſantesq; flagris cædant. Puellæ & fœminæ quandoq; ad fœdiſſima munia detruduntur, vt heras ſuas ſequantur cum aquæ vaſculo, & partes abſconditas poſt alui exonerationem purgent. Dura omnino & miſeranda eſt talium captiuorum conditio: Durior tamen longè eorum, qui nullam artem mæchanicam didicerunt. Hi enim tanquam inutiles terræ pondera abſq; vlla commiſeratione per ſaxa, per nives raptantur, fame, ſiti, & ſqualore perpetuo macerantur. Nec finis miſeriarum ullus apparet, præter mortem. Quibus incantationibus etiam vtuntur turci ad retinendos in ſeruitute captiuos, quibus credunt vel inuitos cohiberi poſſe. Fugere autem qui volunt, in periculum ſummum ſeſe inferunt. Aut enim naufragijs pereunt, aut à beſtijs vorantur aut fame contabeſcunt: aut ex fuga retrahuntur, & multo inclementius quàm ante tractantur. Talibus enim vel plantæ pedum ſcinduntur ſale in fiſſuras inſperſo, vel furca in gens eum ferro collari illis circundatur.

Non ſinit me pietas hoc loco præterire Armeniorum & Græcorum fidem & beneuolentiam inſignem erga captiuos Chriſtianos, quos quantum poſſunt in fuga adiuuare etiam cum periculo ſuo interdum ſolent. Gratiam igitur illis debemus perpetuam: & ſi viciſſim conferre aliquid in miſeros exules poſſumus, propenſam noſtram voluntatem in eos eſſe decet. In forum quoties captiui tanquam ouium aut caprarum greges producuntur, vt vendantur, detractis veſtibus omnia membra eorum explorantur, nunquid vitij habeant. Venditi verò onera mandata ferre, vel iugo copulati aratrum ducere coguntur, nec licet cum vllo facilè colloqui. Si qui etiam liberos procreant, vernæ & ipſi fiunt. Et triſtis ſeruitus.

Sed triſtius multo eſt conſcientiæ periculum, quod in hac ſeruitute Chriſtianis impendet. Simul ac enim puella aut iuuenis in ſeruitutem datur, ad ſuſcipiendam circumcisionem, abnegandamq; Chriſtianam fidem ſolicitatur: & erè ſemper meliore conditione eſſe ſolent, qui Chriſtianam religionem abiurarunt. Hinc, proh dolor, fit, vt iuniores facile religionis Chriſtianæ obliuio capiat. Exemplum memorabile & recens eſt. Erant duo fratres in Georgia, quos Muſtapha turcicus Baſſa fraude & vi circumuentos Conſtantinopolin attraxit. Chriſtianam religionem, more gentis ſuæ, profitebatur vterq;. Sed turci operam dabant enixè, vt à fide Chriſti ad mahometicam religionem eos abducerent. Quod cum nullo alio pacto fieri poſſet, gubernationis nunus ei polliciti ſunt, qui è Chriſtiano turca fieret. Ac maior quidē natu animo magno has illecebras aſpernatus eſt, & fidem in Chriſtum retinuit, quamcunq; fortunam ſubire paratus: Minor verò gubernationis cupiditate incenſus, Chriſtum nefariè abnegauit, & circumciſione accepta, Mahometum profiteri cepit.

Habet quoq; turcicus imperator ius poteſtatemq; optimum quemq; ex Chriſtianorum liberis deligendi, & mahometica religione imbuendi, vt eorum vſus in obeundis reipub. muneribus eſſe poſſit. Quanto cum gemitu & dolore parentum & cognatorum id fiat, cogitatu, quàm dictu facilius eſt. Abſtrahuntur enim liberi à parentibus & cognatis, & quod atrocius multò eſt, auelluntur à Chriſto, & adduntur Mahometo. Narrant Græci ipſi, qui ad nos commeant interdum, pueros Chriſtianorum turcicis ritibus atque moribus informatos, turcis ipſis eſſe truculentiores. Obdq; nigri diaboli vulgo appellantur. Maiores natu & ſacerdotes etiam in regno turcico Chriſti quidem non tam facile obliuiſcuntur, ſed miſeris tamen modis tractantur. Turci enim pleraque templa ſuo Mahometo conſecrant: vix

 vnum

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

vnum aliquod humile aut ruinosum Christianis relinquun
Campanas, organa, & musicam tollunt, potestatem conci
nes habendi adimunt, publicorum munerum armorum
vsu priuant, comtumelias in Christum, vel in Christian
impunè iactant. Qui verò de Mahometo aliquid loquit
indignius, huic vim adhibent, aut incendium parant. I
ergo bellum contra Turcam non tam libertatis, quàm i
sius religionis causa necessarium. Etsi enim ad religione
turcicam non facilè quisquam compelli videtur in reg
Mahometico: tamen non solùm allectantur ad eam sus
piendam iuniores, sed attrahuntur etiam, & multi quotid
reperiuntur, qui spe honorum atq; præmiorum, relicta h
mili conditione Christianorum sponte se ad Mahometist
aggregant. Sunt reliqua Constantinopoli templa Christi
norum complura, quæ hactenus per Mahometi I I. seque
tiumq; imperatorum priuilegia steterunt. Anno autem 15
parum abfuit, vt non omnia in Moscheas, siue templa Tu
cica conuersa sint. Vix Græcorum, Armenorum, & aliaru
gentium Christianarum precibus obtineri potuit, vt du
bus ereptis, cætera Christianis relinquerentur.

Quàm facilè verò in tanto contemtu Christianæ religio
nis sensus pietatis euanescit, & ex animis effluit? De nob
quid fiat quotidiè experimur. Languescit miris modis cu
tus Dei, & amittitur doctrinæ integritas, etiam cum assidu
tractatur & inculcatur, nedum in tanta contentione, squ
lore, & negligentia. Nullum præterea genus hominum d
teriori loco & conditione est in regno Turcico, quam Ec
clesiasticum: quod labore manuum cogitur non victum ta
tùm parare, sed etiam tributum. Singuli enim singulos duc
tos annuatim pendunt, quod nisi faciunt, oportet eos ve
dere liberos, aut perpetuum subire carcerem. Quàm cara
gitur nobis est religio pura & integra, tam curæ etiam nob
est

esse debet bellum contra Turcam, qui nullum pietatis Christianæ, nullum legum, nullum libertatis officium inuiolatum relinquit. Verùm enim est & omnium ætatum testimonio comprobata poëtæ græci sententia: Barbarus fit qui diu inter barbaros versatur.

Aliquando seuerius appellaui græcos, qui stipis aut eleëmosynæ, vt ipsi vocant, colligendæ causa ad nos commeant, sacerdotes præsertim, quod non plus operæ aut studij in doctrina Ecclesiæ, aut linguæ patriæ collocent. Barbari enim sunt pleriq; omnes, ignari sermonis patrij, nec doctores Ecclesiæ græcæ, Nazianzenum, Basilium, Chrysostomum legerunt, multò minus historicos, oratores, aut poëtas græcos cognouerunt. Sed hoc responsum pleriq; dederunt, nõ plus temporis aut ocij se literarũ studijs tribuere posse, quàm labor & cura victus, tributiq; annui concedat. Et cum concionum vsus apud eos nullus sit, facilè intelligitur: etiam discendi atq; docendi operas omnes negligi. Scholas planè nullas habent, nisi quibus Arithmetica, & fortè etiam Musica traditur. Vbi autem sementis nulla fit, quæ spes frugum aut messis esse potest? Iacent literæ, friget religio, abolita est libertas, seruitutis iugo horrendo oppressa sunt omnia. Quod quò intolerabilius & formidabilius est, eò maiori necessitate nos impelli ad repugnandum obsistendumq; nefarijs turcorum conatibus statuamus.

Quam quidem ad rem complura sunt, quæ nos excitare atq; inflammare debent. In primis gloria Dei, & filij ipsius Iesu Christi, cuius maiestas & honos agitur. Non enim ratitur mahometicus furor Christum ad dexterã Dei sedere, sed detestãda audacia imperium omne ei derogat, & authoritatem dignitatemq; Christo debitam impio & execrando Mahometo tribuit. Huic robur & potentiam, Christo infirmitatem affingit. Quàm igitur necessaria est nobis

Christia-

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Christianis domini nostri Iesu Christi professio; tam ne-
saria etiam est eiusdem nominis & gloriæ defensio, & à c
tumelijs mahometicis vindicatio. Et quoniam aliud
men nullum est datum nobis, per quod salutem conse
possimus, nisi nomen Iesu Christi: etiam propugnare
hoc Seruatore nostro non minus quàm pro ipsa salute
stra debemus.

Postulat deinde ipsa mater Ecclesia nostram in arc
dis turcis curam & diligentiam. Est enim Turcus hostis
clesiæ Christi, & etiamsi, tributo accepto, viuere sub im
rio suo sinit Christianos: tamen Ecclesia sub tanto ho
atq; tyranno qualis potest esse? quàm est miserabilis sta
Ecclesiæ Græcæ? quàm tristis facies Ecclesiæ Asiaticæ,
Africanæ? quàm immani & horrenda barbarie contam
nata vbiq; sunt omnia? Videmus quanta vis sit & magni
do iræ diuinæ, quæ, vbi semel exarsit, non facilè restingu
tur. Effudit Deus iam dudum furorem suum in eas gent
ad quas omnia sua bona transtulerat, & quibus lucem v
bi sui cumulatè tribuerat. Huius furoris reliquias omn
posteri sentiunt & turcicæ tyrannidis iugum etiam nunc f
re coguntur, nec semel susceptum illud de ceruicibus s
deijcere possunt. Non dissimilis fortuna nostra erit, nisi m
iori fide, cura & diligentia tueri communicata nobis cu
Dei bona studuerimus. Quare prouidendum est etiam n
bis, ne eodem modo iusta Dei ira aduersus nos exardesca
& in immanium turcorum potestatem redigamur, vnde
beratio sperari nulla possit.

Flagitat hanc ipsam animaduersionem atq; studiu
etiam patria, cuius libertas omnis in hoc bello agitur. Tu
cica enim tyrannis nihil libertatis reliquum facit. Vbi a
tem libertatis nihil est, ibi nec iuris, nec æqui cura est. V
iuris & æquitatis nihil est, ibi neq; ego meum, neq; tu tuu
tue-

tueri aut custodire possumus, sed iniuriæ, cupiditati, auari-
tiæ, & violentiæ subiecta sunt omnia. Tolle iura, & quis di-
cet, hoc meum est? Iam sub turcica tyrannide ius neq; au-
ditur neq; admittitur. Quam igitur horribilis confusio in
ea sit, æstimare quilibet potest. Ius dicunt non qui iura di-
dicerunt, sed qui armis tractandis ab ineunte ætate assueue-
runt. His subesse imbelles Christianos, his parere necesse est.
Apud hos si de iure quærat aliquis, id ferè audire cogitur,
quod ab Antigono seniore audiuit is, qui librum de iusticia
conscriptum illi exhibuit. Sic enim respondit Antigonus,
desipis, qui cum me videas alias vrbes armis vexare, de iu-
sticia tamen mihi audes concionari.

Quin etiam superbia Musulmannorum siue Turcorum tan-
ta est, vt despiciant, & pro nihilo putent Christianos: adeo
vt, si quis eques Christianus Musulmannum præterit, de
equo descendere cogatur, & cernuo vultu sedentem Turcam
adorare. Hoc nisi faciat, de equo deijci solet. Talis seruitus
si nobis indigna, si turpis, si intoleranda deniq; videtur:
impellere nos debet, vt omnes vias persequamur, quibus
tueri nostram libertatem possimus.

Ac si nihil horum, quæ recensui, tantam vim haberet,
vt nos ad oppugnandum Turcam acueret: tamen suspiria,
gemitus, lacrymæ, & assidua vota captiuorum & detento-
rum sub turcico imperio Christianorum flectere ad miseri-
cordiam deberent. Hi enim defatigati ac languentes iugo
acerbissimo seruitutis dies ac noctes animos & oculos ad
nos conuertunt, precibusq; & ope nostra se iuuari petunt.
Deus bone, quàm grauiter hi sub mole tanta ingemiscunt,
quantam vim lacrymarum profundunt. Quos quidem ge-
mitus, plangores, & voces lacrymabiles si minus auribus
exaudimus, animis tamen & intimis sensibus percipere
possumus atq; debemus. Decetq; adeo nos identidem ad

D cos re-

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

eos respectare, & vocesq; precesq; nostras cum illis con-
iungere, vt per lætum & desiderabilem aduentum Filij De-
ad iudicium, si alia ratio fortè nulla inueniatur, ab hoc im-
manissimo iugo liberentur. Quod nisi facimus, tanquam
immites & immisericordes conserui pœnas graues Deo ex-
oluemus. Ab his verò fratribus & sororibus nostris, qui
in seruitute sunt, diris & execrationibus deuouebimus.
Hæ rationes satis magnæ ad demonstrandam belli Turci
ci necessitatem mihi esse videntur: acerba scilicet seruitus
quàm Mahometicus dominatus importat, religionis imm-
nutio, Ecclesiæ clades, gloriæ Christi obscuratio, libe-
tatis omnis, iuris & æqui euersio, assiduus deniq; oppre-
sorum Christianorum plangor, & spes auxilij in nostis
precibus & adminiculo posita.

Superest, vt quibus armis præsidijsq; vti ad repellen-
dum hostem tantum conueniat, explicetur. Sunt auten
duo, quorum ope atq; opere profligari atque euerti Tu-
cam oportet: vnus est Christianus, alter Rudolphus. Chr-
stianus quidem precibus, Rudolphus verò armis & gladi
pugnat. His nisi Turcarum potentia fragatur & debilitetu
tuti esse ab illorum impressione violenta non possumu
His præsidijs iam olim Israëlitæ hostes suos Amalecitas
Midianitas, & alios fuderunt. Preces enim sunt, quæ diu
num numen sceleribus nostris violatum placant: arma v
rò, quæ vim hostilem atque impetum à vobis propulsan
Orante Mose, pro salute Ecclesiæ & Reipub. suæ propu
gnabant Israëlitæ in deserto. Gemente & clamante popu
lo, iudices Israëlitici pro lege & pro grege suo dimicaban
hostesq; deuincebant. Sæuiente Maxentio & Maximin
Christiani preces & vota pro Ecclesia faciebant: Constan
tinus verò manum cum hoste conserebat. Iuliano igne
& min

& minas aduersus Christianos spirante, ipsi precibus ad Deu
n conceptis sese muniebant, & tyrannum furentem, & cru-
delitatem ex imo pectore anhelantem interimebant.

In Viennensi obsidione, cum Turcæ omni opere &
machinis vrbem oppugnarent, eamq; iam spe & cupidita-
te deuorassent: Christiani hymnos sanctos, & domino suo
Iesu Christo gratos cecinerunt. Fridericus verò Palatinus
Comes cum suis militibus arma ad arcendum hostem pro
salute communi cepit. Etsi igitur tormentorum vim maxi-
mam adhibuit Turca, adeo vt cœlum tegi glandium &
missilium multitudine, tellus verò tremere & ingenti mu-
gitu percelli videretur: tantum tamen preces armaque
Christianorum valuerunt, vt territus fractusque tyrannus
cum indignatione summa recedere coactus sit. Cum idem
tyrannus Gunzium exiguum oppidulum, neque arte, ne-
que opere, neque natura munitum obsideret, eiusque op-
pugnationem die ac nocte vrgeret: inclinata iam ad rui-
nam omnia esse videbantur. In oppido enim centum dun-
taxat milites cum præside Nicolao Iurischitz erant. At hi
non tam armis, quàm precibus summa contentione pu-
gnabant. Et quanquam fortitudo ducis & militum tanta fu-
it, vt hosti etiam admirationi esset: tamen plus profecerunt
deprecationes Christianæ, quàm conflictiones eum hoste.
Cum enim in extrema fortuna circumsessi starent: im-
bellis ætas, senes, pueri, matresfamilias, voce contenta,
& ad miserabilem sonum inflexa Dei fidem, misericordi-
am, & opem implorarunt. Estque hoc eiulantium cla-
more ita conterritus hostis, vt milite armato vndique op-
pletum esse oppidulum putaret. Itaq; perculsus quasi diui-
no quodam pauore expugnationem in medio cursu victo-
riæ abrupit, & nemine persequente, aufugit. Vtrunq; igitur
præsidium ad oppugnandum Turcam adhibendum est, vt &

 domi

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

domi precemur, & foris præliemur, animis vota faciamus, manibus verò hostem repellamus.

Preces verò oportet esse ardentes, frequentes, & pu
Nullus enim cultus, nullaq; inuocatio potest placere D
aut placare iram eius, nisi mens incensa sit timore Dei, fi
ac sensu iræ diuinæ, vrgentiũq, vel certè impendentium m
lorum. Neque etiam fieri potest, vt ardens oratio ad De
perueniat, nisi ardeat, qui orat. Est ergo necessarium in h
parte, vt animis attentis cogitemus iram Dei aduersus n
inflammatam, & magnitudinem calamitatum nostrar
consideremus: tum iusto dolore scelera nostra detestem
ac vero gemitu pœnam deprecemur. Hic enim locum hab
id quod Deus apud Ezechielem ait: Quæsiui, num qu
esset, qui se opponeret quasi murum pro Ecclesia & popu
& sedare studeret iram meam. Rupturam sane fecit Do
nus magnam, dum iterum partem de Christianorum se
in Croatia detrahi à Turcis passus est. Huius enim ext
mum oppidum & arcem Vuihitsch, quæ annos 150 i
propugnaculum Christianæ reipub. aduersus Turcas ex
tit, cum alijs castellis & vrbibus illi occuparunt, multa h
minum millia, sine discrimine sexus, ordinis, & conditi
nis trucidarunt, reliquam multitudinem in seruitutem i
morte duriorem abduxerunt. Quæ quidem repentina
violenta impressio, quò magis contra opinionem nostra
accidit, eò grauius mentes & animos nostros percellere,
ad emendandum mores & vitam incitare debet.

Imminent ijdem ex omni parte infesti in Styriam, C
rinthiam, Carniam, Foroiulium, & erecti passim in Vng
ria cum minis & immani terrore vagantur. Quò sane mag
excitanda est cura & animaduersio, & ita velut è superio
loco concionandum: indies, Christiani, magis exardesc
ira Dei, & cumulatur pœna. Quia atrox infertur contr
no

os bellum, ingensq; à Turca impendet periculum. Oc-
urrite ergò flagranti numinis diuini iræ, placare Deum
precibus ardentibus studete, & dum in cursu est furor tur-
icus, omni contentione resistite. Ardere hic necesse est con-
ionantem, vt ardens oratio eius ad auditores perueniat.
Ardere oportet auditores, vt vero animi impetu ad mitt-
andum Deum iratum, & auertendum horribile bellum
incumbant. Vt enim tubæ sono ad præliandum excitantur
in acie armati: ita orationis grauitate ad orandum inflam-
mandi sunt togati: vt, nisi seriò & ex animo orent, pereun-
dum sibi cum omnibus, quæ possident, statuant. Cui ergo
cara est patria, iucunda Ecclesia, grata salus publica & pri-
uata, dulcis vxor, liberi, domus, supellex, agri, is, nisi oret,
omnia ab immanibus Turcis direptum inflammatumq; iri
conciat. Aspiciat modò vnusquisq; ea, quæ cara habet, &
quò ægrius ea amissurus est, eò ardentiori animo precetur.
Philippus Melanchthon aliquando ex Mysnensis ludi
visitatione domum reuersurus tractum amœnissimum ad
Albim inter duos montes situm, flumine, valle, vineis, pra-
tis, & arboribus vndiq; vestitum accuratè intuens lacrymas
profudit, idq; cur faceret interrogatus, respondit: doleo
hæc tam culta loca prædæ barbaris Turcis fore. Sic tua do-
mus, tuus hortus, tua vxor & liberi, & quæcunq; alia cara
habes, prædæ hostibus erunt, nisi precibus iram Dei auer-
tere, & mitigationem pœnæ flagrantis impetrare studueris.
Siue enim omen hoc sit Melanchthonis, siue opinio, siue
coniectura: certum est, nisi pœnitentiam egerimus, nos
cum omnibus, quæ habemus, perituros esse. Obuersatur
animo meo dies & noctes terræ motus, qui anno 90 Vien-
nam, & vicina loca conquassauit. Non enim obliuisci pos-
sum Pliniani dicti, quod de Romana vrbe pronunciauit.
Nunquam vrbs tremuit, vt non futuri alicuius euentus id

 prænun-

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

prænuncium fuerit. Nihil opus est exemplis ex veterum aut recentium rerum memoria petitis. Facile est cuius ex ijsdem causis antegressis eosdem effectus ratiocinari.

Frequentes deinde preces nostras esse oportet, & crebras, quò enim maior est necessitas, eò magis vrgenda & frequentanda oratio. Sine intermissione, inquit Paulus, orate. Si cessat Turca, cessare potest aduersus illum nostra oratio. Sed si is in opere suo noctes & dies pergit: res cogit nos etiam summo studio perseuerare in precatione. Hic iterum contendenda est vox, & exacuendi Christianorum animi, vt, quoad orant, consecuturos sese aliquid laxamenti arbitrentur: simul ac verò relanguent, aut de studio suo, perseuerantiaq; aliquid remittunt, periculum intendi existiment. Mosi quid acciderit, historia peregrinationis Israëlitarum indicat. An non, quoties ille manus leuabat, exercitus Israëliticus prosperè pugnabat, & hostem prostigabat, simul ac verò manum suam remittebat, hostis vincebat? Ita dubium nullum est, inuentos esse hactenus Christianos, qui Turcam precum suarum assiduitate repressérint, & à finibus nostris propulsarint. At nunc, quoniam iterum ille hostis adeo sæuire in nos incipit, argumento est, nos ocio & languore à cura precandi abductos esse. Quamobrem, si denuò quietis, si pacis vsuram aliquam expetimus, denuò orandum nobis esse sedulò frequenterque statuamus.

Denique pura oratio nostra esse debet, quod Apostolus præcipit, cum iubet nos manus puras leuare, hoc est, non pollutas malo proposito in peccatis perseuerandi. Nam & apud Esaiam Deus disertè negat, se exauditurum esse multitudinem precum, si manus sint repletæ sanguine. Sic igitur orandum nobis esse sciamus, vt omne propositum peccandi, omnem libidinem, auaritiam, superbiam, luxum, priuatæ vindictæ cupiditatem, & alia delicta, quæ Deus odit, abijciamus, & mente sancta atque integra ad Deum accedamus. Inspiciat modò se ipsum quisque, & quæ in se deprehendit iniqua, superflua, aut inuisa Deo aut proximo, corrigat. Odit autem Deus, etiam omnem insolentiam in gestu, vestitu, & victu. Hanc ergo quamdiu vsurpas, precari rectè non potes.

Hic iterum contendenda vox est, & ad curam abijciendi superbiam, libidinem, luxum, & vestium nouitatem atq; insolentiam inflammandi Christiani, vt non prius credant, se exaudiri à Deo in hoc summo periculo posse, quàm manus puras tollere ad ipsum ceperint. Et est profectò amentia summa, in calamitate accedere ad Deum audere, nisi gestu & vestitu etiam luctum & squalorem præ te feras. Saccus enim & cinis est pœnitentium habitus.

Hoc vsus est in medio omnium rerum certamine atque discrimine populus Israëliticus. Sic enim scribitur in historia Iudith cap. 4. Vniuersus populus seriò inuocabat Deum, & ipsi ac coniuges eorum humiliabant se cum ieiunio & precatione. Sacerdotes verò circumdederunt sibi saccos, & infantes iacebant in vestibulo templi domini, & altare domini tegebatur sacco. Et clamauerunt ad Dominum Deum Israël magno consensu, ne abducerentur vxores & liberi eorum, & ne ciuitates vastarentur, & Sanctuarium ne polluereturdenique ne ipsi ludibrium fierent Ethnicis. Et Ioiakim sacerdos magnus domini lustrabat regionem, & hortabatur populum Israël dicens, certò vobis persuasum sit, idq; exploratum omninò ducite, quòd Dominus sit exauditurus preces vestras, si perseuerabitis in ieiunio, & precatione coram Domino.

Quanta

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Quanta itemdementia eſt,Turcas,cum oppugnareChriſtianos volunt, tota die & nocte ieiunare, quemadmodum in oppugnatione Conſtantinopolis fecerunt: Chriſtianos verò in neceſſaria & legitima ſui defenſione parem ſummiſſionem & curam adhibere non velle? Quoad igitur molliciem ſectaris, ornatum ambitioſum geris, luxui indulges, puras manus ad Deum leuare non potes.

Profectò Deus non ſolùm mentem contemplatur,ſed inceſſum etiam tuum obſeruat, geſtum, ornatum, calceos,fibulas, armillas, fimbrias, annulos, & alia minuta, quæ tuis oculis placent, ipſe verò abominatur. De quo ſi dubitas, Eſaiæ concio cap. 3. te confirmare poteſt. Non poteſt, non poteſt eſſe ſeria precatio ſine abiectione propoſiti mali, & vera conuerſione ad Deum. Nec eſt melior portus, pænitenti, quàm mutatio conſilij. Quocirca arcere ſi volumus Turcam à noſtris agris, tectis, & mœnibus, vt ardens, vt crebra, vt pura ſit noſtra precatio, neceſſe eſt. Quod enim in acie ſtantes milites facere oportet,ſi vincere oppoſitum ſibi hoſtem cupiunt, idem nobis in publicis congreſſibus, & priuatis exercitationibus noſtris faciendum eſſe putemus: vt precibus depellere & concidere Turcam non minori contentione ſtudeamus, quàm milites profligare & delere eum nituntur ſclopetis & gladijs.

Non ſolus autem Chriſtianus eſt, qui Turcam proſternit & fundit, ſed opus eſt etiam Rudolpho Cæſare, magiſtratu noſtro legitimo & ordinario. Huic enim attribuit Deus gladium, & mandatum dedit tuendi ſubditos, depellendiq; ferrum & flammam ab aris & focis noſtris. Ad talem autem defenſionem opus eſt prudentia & pecunia, Prudentia enim conſiliorum rectrix eſt, ſine quibus nihil valent arma foris. Pecunia verò neruus eſt belli, & ſine ea nihil geri aut effici poteſt, quod decet aut conuenit. Iam pruden-

prudentia in imperatore noſtro, & adiunctis imperij principibus magna eſt. Vtinam adſit etiam efficiendi facultas, diuinusque ſucceſſus. In Dauidis Iſraëlitarum regis exercitu ſinguli milites poterant eſſe ductores copiarum. Vtinam etiam in Chriſtiano hoc exercitu contra Turcas non ſolùm copia, ſed etiam delectus aliquis heroicorum bellatorum ſit, qui non ſolùm rei militaris ſcientia, ſed etiam authoritate, fide, & felicitate antecellant. Neque verò deſunt vires imperio, ſed firmamenti & roboris multum ſuppetit. Præterea nerui etiam belli in conuentibus imperialibus decreti ſunt. Et quod optabile nobis omnibus eſt maxime, auxilia Chriſtiani principes magno conſenſu & voluntate pro ſalute communi offerunt. Quæ quidem ſubſidia atq; præſidia ego arbitror magna eſſe, ad quæ ſi acceſſerit diuinum auxilium, induſtria in agendo, conſilium in prouidendo, proſterni hoſtis, quamvis in orbe terrarum potentiſſimus, poterit.

At ſunt, quæ dubium facere alicuius animum in hac cauſa poſſint. Non enim hactenus ex ſententia ſucceſſit vllum ferè bellum contra Turcam ſuſceptum. Non Aegyptus, non Aſia, non Perſia, non Africa, potuit de potentia eius quicquam detrahere, aut ex faucibus illius eripere, quæ ſemel ceperit, aut occuparit. Immò ne Chriſtiani quidem milites, cum in eum iuerunt,amiſſas opes vnquam recuperare potuerunt. Anno 1395 ad Nicopolin cum Turcis conflixit Sigiſmundus imperator: ſed victus cladem ingentem deportauit. Anno 1444 ad Varnam Vladislaus cum Amurate ſigna contulit: ſed equo deiectus cum ingenti numero Chriſtianorum perijt. Anno 1526 Ludouicus Vngariæ rex Solymanno in Pannoniam irruenti occurrit: ſed cum flore regni occubuit. Anno 1532, cum Solymanni exercitus in Styriam vsq; penetraſſet,& iam in Germania

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

pedem posuisset, delectæ ex Germanis, Italis, Hispanis, & Vngaris copiæ, imperatore Carolo V. contra illum ductæ sunt: sed fugiente hoste, opera & impensa inanis fuit. Christianorum verò ad triginta millia partim capta, partim concisa fuerunt. Anno Christi 1542 in conuentu Norinbergensi triginta millia peditum, & sex millia equitum ab imperij ordinibus in Vngariam ad recuperandum Pestum & Budam decreta & missa fuere, duce Ioachimo Brandeburgico: sed irritus conatus omnis fuit. Anno 1566 cum Solymannus Zigetum obsideret, militum firma manus, imperatore Maximiliano, coacta est: sed frustra susceptus labor est.

Hæc profectò eiusmodi sunt, vt deterrere à bello Turcico etiam fortem animum posse videantur. Sed sunt in alteram partem quoque rationes & exempla, quæ demonstrant, neque inuictum esse Turcam, neque vsque adeò formidabilem, vt, si contra fidem aut pacta bellum inferat, vel latrocinijs & excursionibus fines Christianorum depopuletur, non omni ope & opere arcendus, & vis vi repellenda esse videatur. Primùm enim causa Dei est, cuius gloria agitur in hoc bello. Odit enim nos Turca & oppugnat propter professionem Sanctissimi nominis Iesu Christi, quem ipse de gradu & maiestate conatur deijcere, & in locum eius Mahometum suum impium collocare. Etsi igitur maximas, vel innumerabiles etiam copias contra nos ducat: tamen verè illud ad nos applicare possumus, quod Deus per Prophetam ad Iosaphatum, & subditos eius dixit: nolite timere, aut animo angi coram hac maxima multitudine hostium. Non enim vestrum est prælium, sed Dei. In Dei igitur nomine prælium omne cum Turcis ineundum est, nec dubitandum, quin Iesus Christus, quem profitemur, nomen suum à contumelia Mahometica defensurus sit. Hic enim est, qui in media acie stans pro suo sanctissimo nomine propugnabit, & præliantes in hoc ipso suo nomine Christianos, diuinitus suppeditato robore & successu iuuabit.

Certum est etiam tale bellum contra Turcam esse legitimam defensionem magistratui mandatam à Deo. Contra verò, turcicam tyrannidem esse Deo & legibus inimicam. Quod autem legitime geritur, diuinitus etiam fortunatur, & exitum plerunque habet salutarem. Tum res etiam probat, verum esse quod in versibus dicitur:

Frangit & attollit mentes in milite causa:
Quæ nisi iusta subest, excutit arma pudor.

Memorabilis quoque viri fortissimi vox est apud poëtam græcum: in iusta causa decet esse inuicto infractoque animo. Quod verò temere & absque diuino mandato suscipitur, quamuis exiguo tempore procedat, & spem magnam præbeat: tandem tamen dilabitur, & perit. Quis ergo militum omnium est, qui non malit in exercitu Cæsaris Rudolphi militare, quàm in turba & colluuione impia Turcorum? Quis est, qui non succumbere, si ita Deus velit, aut res cogat, sub vexillo imperatoris Christiani & legitimi malit, quàm in castris, aut acie Turcici tyranni florere, aut vincere? Scimus quo pacto tantas opes pararit Turca, non profectò iure aliquo, multò minus Dei mandato, sed vi, tyrannide, dolo, & perfidia. Quàm igitur firma aut stabilis eius potentia esse possit, quiuis intelligit.

 Et sunt

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

Et ſunt in promtu exempla infelicium pugnarum eius, quæ ſuperioribus exemplis ſucceſſuum illius opponi poſſunt. Quis ignorat Ioannis Huniadis virtutem & felicitatem adeò terribilem fuiſſe Turcis, vt audito ſaltem nomine ipſius exhorruerint? Hic eſt, qui arma Turcorum ab Vngaris, quoad vixit, depulit, & victorias illuſtres ab illis reportauit. Matthias Baiazetem in ſummo curſu victoriarum acinacem ſuum aduerſus Vngariam ſtringentem eximia fortitudine repreſſit, in easq; anguſtias adduxit, vt miſſis legatis atque muneribus inducias ab eo petierit. Memorabilis eſt Chriſtianorum pugna naualis ad Naupactum, (hodie Lepantum vocant) in ſinu Corinthiaco, anno 1573, qua claſſem Turcicam vniuerſam, exceptis paucis triremibus ac nauigijs depreſſerunt, & quatuordecim millia Chriſtianorum liberarunt. Quanquam præter famæ celebritatem & gloriam immortalem nihil acquiſiuerunt. *Quod verò ad Nicopolim malè contra Turcas à Sigiſmundo Vngariæ rege pugnatum eſt, ſuperbiæ & inſolentiæ pœna fuit. Ferunt enim vt Bonfinius lib. 2. ſcribit, iactaſſe Sigiſmundum, ſe tam numeroſum ductare exercitum, vt non ſolum Turcam, ſed ne cælum quidem ipſum, ſi fortè rueret, formidare deberet. Huius enim, inquit, ruinam facilè haſtis noſtris ſubire poſſemus. Diuina igitur vltione factum eſt, vt parum abſuerit, quin is, qui cæli ruinam contemſerat, in manum hoſtium deueniret.* Quod etiam Xerxi Perſarum regi contigiſſe ex græca hiſtoria didicimus. Varnenſis verò cladis, quæ alia fuit cauſa, quàm induciarum iureiurando ab vtraq; parte confirmatarum, impulſu Eugenij pontificis, & Iuliani cardinalis violatio? *Belgradum porro quid perdidit, & in poteſtatem Solymanni redegit, niſi ſuperbia procerum Vngariæ? Sic enim habet hiſtoria Vngarica, & Boiemica. Miſerat Solymannus initio imperij ſui* legationem in Vngariam, qua ſignificauit, portam ſuam regiam omnibus patere, qui vel pacem vel bellum poſcerent. Vtrum ergo mallent Vngari, cognoſcere ex ijs voluit. *Hic Vngari Solymannum* iuuenem contemſerunt, & legatum eius in cuſtodia aſſeruarunt. Ea igitur contumelia irritatus Solymannus, Belgradum, diſſidentibus præſertim inter ſe, & diſcordantibus Vngaris, inuaſit. Ludouico viuere & regnare per fata forte licuiſſet, niſi à ſuis ipſe, & Turcus ſuperbè eſſent contemti. Præterquam enim quod Epiſcopi infideliter neruos belli ſuppeditabant, etiam nobiles ocio & luxu diffluentes, manu exigua ſe conciſuros, & profligaturos eſſe Turcos iactabant. Accedebat Pauli Tomorei monachi imperiti & inepti temeritas, qui imperium militare cupidè inconſulteq; arripuit. Quid attraxit Turcam in Pannoniam, ad occupandam Budam, Peſtum, & alia oppida munita, quàm Ioannes de Zapolia Tranſyluaniæ VVeivvoda, qui, ſublato Ludouico, regnum affectauit, & de conſilio & ope Hieronymi Laſci in fidem tyranni turcici ſeſe dedidit? Quæ res Giulam Turcis ſtipendiariam fecit, niſi nefaria Ladislai Kerezinij præfecti proditio?

Sed hæc dico longius fortè, quàm inſtituta ratio poſtulat. Equidem Ferdinandus, vt reliqua etiam ſtrictim attingam, quoniam bellator minus felix erat, ſicut nec Auguſtus Cæſar ad arma natus fuit, pacem neceſſariam, cum iactura aliqua regni Pannonici, colere maluit, quàm armis cum potentiore decertare. Maximilianus verò in ſua contra Solymannum expeditione nullam partem boni & fidelis imperatoris prætermiſit. In primis enim ad Deum confugit, ab eoq; opem & ſalutem petijt. Iccircò promulgato edicto mandauit, vt Viennæ, alijsq; vrbibus, oppidis, & pagis, regnorum ſuorum, ſtatutis horis, quæ campanæ ſono indicabantur, preces Deo adhiberentur. Quod etiã factum eſt, & quoties campanæ ſonus auditus fuit, de equis deſcenderunt etiam [illegible]ris conditionis homines, & genibus flexis,

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

flexis, Dei auxilium implorarunt, ludos verò, aliaque instrumenta musica prorsus intermiserunt. Iuit hac fiducia diuini auxilij ipsemet imperator, exercitu præclarè instructus in Vngariam: consilia, ferocitatem, & impetum hostis vidit, sed reprimere & frangere non potuit.

Quid igitur? num inuictus adeò tunc fuit Turca, vt neq; inuadi à Cæsarianis, neq; repelli ab obsidione Zigeti potuerit? Postremus ille furor tyranni fuit, calamitas verò fatalis, quam ferre Christianos oportuit: quoniam vi nulla depelli potuit. Sic tamen vltus est Deus hunc tyranni furorem, vt in castris ante expugnatum Zigetum de vita eum cum fremitu horribili expulerit. Hæc & alia huiusmodi exempla intuentes, vim fati agnoscamus, & miseriam nostra culpa attractam deploremus. Nihilominus tamen facere, quod nostri muneris & officij est, constanter pergamus, & precibus hoc etiam tempore à magistratu nostro ordinatis placare Deum, & auertere meritas pœnas studeamus. Tum arma, quanta possumus in hostem expediamus, omnem spem salutis & victoriæ in fide Iesu Christi positam habentes.

Hæc copulatio precum & armorum si vllo tempore, hoc certè in primis necessaria est, quo turcicus furor in limine nostræ patriæ bachatur: & à magistratu nostro vtrumque mandatum est, vt & oratione contra tantum hostem pugnemus, & vires ad repellendum illum conferamus.

Non enim parua diminutio de Christiano orbe facta est, sed magna pars de Croatia & finitimis locis, superiori anno iterum detracta est. Nec finis est furentis ac violenti illius impetus, sed ineunte verè, innumerabilis multitudo contra nos ventura esse dicitur. Quanto satius est anteuertere, & precibus tantum tyrannum auertere studere, quàm committere, vt magnitudine exercitus tyrannici tanquam fluctu rapido obruamur. Et iam quidem precandi in ocio & pace tempus est, quo si intemperanter abusi fuerimus, haud scio, an postea in magna vi tempestatum, & concursu calamitatum remedij salutaris locus aliquis futurus sit.

Quocirca cum magnitudinem belli perspiciamus, necessitatem intelligamus, & præsidia ad repellendum hostem diuinitus nobis suppeditata cernamus: non aliud nobis hoc difficilimo tempore maiori curæ esse debet, quàm vt vtraque manu, totoque pectore talia adminicula amplectamur, operamq; demus in primis, vt in cœtu coëuntes, Deum quasi manu facta, precibus arabiamus. Idq; non semel aut iterum, sed sedulò frequenterq;. Tum domi etiam suæ vnusquisque vota Deo nuncupet, hymnos decantet, & quod cor precationis est, in vera fide Christi, abiecto omni proposito impio, sanctas manus ad Deum leuet, & ex animo serioque impendentes calamitates deprecetur. Quod nisi fecerimus, nostra ignauia, petulantia, & in malis perseuerantia Turcam vel nolentem, & inuitum attrahet vt patriam nostram, tanquam diluuium inundet & opprimat.

O carum imperium, quantumcunq; est reliquum, ô beata Germania, quid tibi ad summam felicitatem, quæ quidem contingere vlli regioni potest, deest? Habes verbum Dei ex puris fontibus Israëlis haustum, munita es iure & legibus, vales opibus, referta es vrbibus, & rebus omnibus ad victum cultumq; necessarijs. At quò preciosiora & formosiora hæc sunt ista bona, eò horribilius deuastaberis, euerteris, & omni re possessioneq; spoliaberis, nisi in tempore tibi caueris, & iram Dei mitigare pœnitentia & precatione serio studueris. Non procul sumus ab anno millesimo

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library

lesimo sexcentesimo, quo Hiltenius prædixit, hominem sæuissimum, millesimo verò sexcentesimo sexto Gogum & Magogum regnaturum esse in vniuersa Europa. Cui quidem prædictioni tantum ego nequaquam tribuo, vt fatalem aliquam necessitatem, euentum, aut exitum in ea ponam: sed eò tamen pertinere illam prorsus arbitror, vt ad precationis assiduitatem nos accendere, & flectere ad modestiam debeat.

Beatos nos, si impendentes tempestates, procellas, ruinas, incendia, & cladem à patria, ab Ecclesia, ab vxoribus, à liberis, à tectis & alijs, quæ cara habemus, in ocio & tranquillitate propulsare studuerimus. Miseros verò, imo miserrimos, si cæci furentesq; calamitates, cædes, flammam, seruitutem, & alia horrenda mala per fraudem & malitiam nobis & posteris nostris accersere perrexerimus. Adsit verò honestis & pijs Christianorum conatibus aduersus tantum tyrannum ex impietate, blasphemia, fraude, crudelitate, sæuitia, & immanitate conflatum, is, qui nomen nobis de suo nomine imposuit, Christus Iesus, in quo Constantinus Magnus hostes deterrimos, Maximinum, Maxentium, Licinium, Christianis cruces & tormenta minantes vicit, quiq; sedet ad dexteram patris, & dominatur in medio inimicorum suorum, donec ponat eos scabellum pedibus suis.

M. TUDOM. KÖNYVTÁRA

FINIS.

Országos Széchényi Könyvtár - National Széchényi Library